

รูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม

: การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*

Innovation Model for Anti-Corruption by Civil Society Networks

: Integration of Buddhist Principles for Sustainable Development

นรภัทร เดชพัตชัย

Noraphatra Dehchopayathchai

สำนักมาตรการเชิงรุกและนวัตกรรม

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

Bureau of Proactive Measures and Innovations,

Office of the National Anti-Corruption Commission

E-mail: noraphatra.dehcho@gmail.com

บทคัดย่อ

การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านการทุจริต แต่รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเครือข่ายภาคประชาสังคมยังขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต 2) เพื่อส่งเสริมการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตของเครือข่ายภาคประชาสังคม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคม การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยและพัฒนาโดยใช้แนวทางทฤษฎีฐานราก ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญระดับสูงของประเทศด้านการป้องกันการทุจริต วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม ATLAS.ti ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการทำงานของเครือข่ายเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหาการทุจริตอย่างลึกซึ้งก่อนพัฒนากลไกการดำเนินงานที่มีการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลัก การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเกิดจากการบูรณาการระหว่างกลไกการดำเนินงานและการสร้างจิตสำนึกแบบองค์รวมบนฐานหลักพุทธธรรม ส่งผลให้เกิดรูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมที่ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ฐานรากหลักพุทธธรรม (อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 สปัจริยธรรม 7) ชั้นความเข้าใจ ชั้นกลไกการดำเนินงาน ชั้นจิตสำนึกและแรงจูงใจ โครงสร้างเครือข่าย และกระบวนการทำงาน 4 ขั้นตอน องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นคือการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกลไกการต่อต้านการทุจริตสมัยใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย โดยเฉพาะการใช้ทริโอดตปปะเป็นนวัตกรรมทางจิตใจและการสร้างระบบนิเวศการต่อต้านการทุจริตแบบองค์รวม ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้ ได้แก่ การพัฒนาเครื่องมือประเมินความเสี่ยงต่อการทุจริตในระดับพื้นที่ การสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการร้องเรียนและเฝ้าระวัง การฝึกอบรมผู้นำเครือข่ายตามหลักพุทธธรรม และการขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: รูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริต; เครือข่ายภาคประชาสังคม; การบูรณาการหลักพุทธธรรม; การพัฒนาที่ยั่งยืน

* Received July 21, 2025; Revised August 26, 2025; Accepted August 27, 2025

ABSTRACT

Corruption in Thai society is a significant issue that impacts sustainable development. Civil society plays a vital role in anti-corruption efforts; however, the integration of Buddhist principles into anti-corruption initiatives by civil society networks remains a topic that lacks systematic study. This research aims to 1) study the working processes of civil society networks involved in corruption prevention, 2) promote the development of social innovation for anti-corruption, and 3) present approaches to anti-corruption at the area level. The research is qualitative and development-oriented, employing a grounded theory approach through in-depth interviews with high-level national experts in the prevention of corruption. Data analysis was conducted using ATLAS.ti. The research results found that the network's working process begins with a deep understanding of corruption problems, followed by the development of operational mechanisms that prioritize participation as its core. Social innovation development arises from the integration between operational mechanisms and holistic consciousness creation based on Buddhist principles, resulting in an anti-corruption innovation model by civil society networks consisting of 6 main components: Buddhist principles foundation (Noble Truths 4, Iddhipada 4, Sappurisadhamma 7), understanding layer, operational mechanism layer, consciousness and motivation layer, network structure, and 4-step working process. The new knowledge generated is the integration of Buddhist principles with modern anti-corruption mechanisms suitable for the Thai social context, particularly the application of Hiri-Ottappa as a mental innovation and the creation of a holistic anti-corruption ecosystem. Recommendations for application include developing corruption risk assessment tools at the area level, creating digital platforms for complaints and surveillance, training network leaders according to Buddhist principles, and systematically expanding to other areas.

Keywords: Anti-corruption innovation model; Civil society networks; Integration of Buddhist principles; Sustainable development

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยเป็นปัญหาที่สั่งสมมานาน ส่งผลกระทบต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศ (พรเทพ จันทรนิภ, 2558) ลักษณะของการทุจริตมีความซับซ้อนและพัฒนาให้ยากต่อการตรวจสอบมากขึ้น จากการทุจริตทางตรงมาสู่การทุจริตข้ามแดนที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยี (อภิชาติ พานสุวรรณ และ พระมหาบุญรอด มหาวิโร (สืบดวง), 2564) โดยข้อมูลจากสำนักงาน ป.ป.ช. พบว่า ความเสียหายจากการทุจริตในปี 2566 สูงถึง 26,247 ล้านบาท โดยการร้องเรียนของหน่วยงานท้องถิ่นคิดเป็น 44.96% ของการร้องเรียนทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567)

การต่อต้านการทุจริตเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมาย SDG 16 ที่เน้นการสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2023) โดยกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลและเสริมสร้างความโปร่งใสในระบบการบริหารจัดการสาธารณะ (Anheier, Toepler, & List, 2010) การรวมตัว

กันของประชาชนในระดับพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและป้องกันการทุจริตเนื่องจากความใกล้ชิดกับชุมชน (Transparency International, 2023) โดยบริบทที่เป็นพื้นที่ของไทยนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการต่อต้านการทุจริตได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในบริบทไทย เนื่องจากหลักศีล สมาธิ ปัญญา และเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริต (รัตนา ชินบุตรานนท์, ณฐา วัฒนพรพรหม, และ รุ่งรวี วัฒนพรพรหม, 2568)

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และ "ชมรม STRONG-จิตพอเพียงต้านทุจริต" จะสะท้อนการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการป้องกันการทุจริต (ราชกิจจานุเบกษา, 2560; สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2564) แต่รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเครือข่ายภาคประชาสังคมยังขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีความกระจัดกระจาย ประกอบกับความซับซ้อนของกระบวนการภาครัฐที่ทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจในการตรวจสอบการทุจริต

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมที่บูรณาการหลักพุทธธรรม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้นำเครือข่าย การศึกษานี้คาดว่าจะได้รูปแบบนวัตกรรมที่บูรณาการหลักพุทธธรรมกับการต่อต้านการทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของเครือข่ายภาคประชาสังคมและเป็นแนวทางการขยายผลสู่พื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้สังคมไทยมีคุณธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยฐานรากทางพุทธธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต
2. เพื่อส่งเสริมการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตของเครือข่ายภาคประชาสังคม
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยและพัฒนา โดยใช้แนวทางทฤษฎีฐานราก เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีพื้นฐานจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในบริบทสังคมไทย (Creswell & Poth, 2016)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับนวัตกรรมต่อต้านการทุจริต การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม จากฐานข้อมูลวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารนโยบายจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนารอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือวิจัย (Hart, 2018)

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 8 คน โดยกำหนดเกณฑ์เป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้นำภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์ในการต่อต้านการทุจริตไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือได้รับการคัดเลือกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต บุคลากร

ของสำนักงาน ป.ป.ช. และผู้แทนภาคประชาสังคม การเลือกกลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับหลักการของแพตตัน (Patton, 2023) ที่เน้นการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงกับประเด็นวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

พัฒนาแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างประกอบด้วยคำถามหลัก 5 ข้อ ได้แก่ ประสบการณ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์ปัญหาการทุจริต เครื่องมือหรือแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการทุจริต องค์ประกอบของรูปแบบและแนวทางการวิเคราะห์ความเสี่ยงต่อการทุจริตของเครือข่ายประชาสังคม กรณีตัวอย่างของกลุ่มเครือข่ายการต่อต้านการทุจริต และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายประชาสังคมต่อต้านการทุจริต เครื่องมือได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (Brinkmann & Kvale, 2014)

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล ใช้เวลาครั้งละ 45-60 นาที แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงเริ่มต้นที่เป็นการแนะนำตัวและอธิบายวัตถุประสงค์ ช่วงสัมภาษณ์หลักที่ใช้คำถามหลักและคำถามชักจูง และช่วงสิ้นสุดที่สรุปประเด็นสำคัญ การเก็บข้อมูลใช้การบันทึกเสียงและการจดบันทึกประกอบ จากนั้นถอดเทปแบบปรับแต่งเพื่อความเข้าใจและการวิเคราะห์ (Saldana, 2025)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางทฤษฎีฐานรากประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้ารหัสเปิดซึ่งเป็นการแยกแยะและกำหนดรหัสเบื้องต้นจากข้อมูล การเข้ารหัสแกนซึ่งเป็นการจัดหมวดหมู่และสร้างกลุ่มรหัสที่มีความสัมพันธ์กัน และการเข้ารหัสเลือกสรรซึ่งเป็นการพัฒนาทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดหลักจากการเชื่อมโยงหมวดหมู่ ใช้วิธีการเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่อึดตัว (Charmaz, 2014) การวิเคราะห์ใช้โปรแกรม ATLAS.ti Web (Scientific Software Development GmbH, 2025) ในการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Friesen, 2019)

ขั้นตอนที่ 6 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ 2 วิธี ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าซึ่งใช้หลายแหล่งข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ประกอบ และการศึกษาเอกสาร (Patton, 2023) และการให้สมาชิกตรวจสอบซึ่งเป็นการถอดเทปและปรับแต่งข้อมูลให้เป็นเอกสาร จากนั้นส่งให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านและพิจารณาความถูกต้อง เมื่อผู้ให้ข้อมูลเห็นชอบกับเนื้อหาแล้วจึงลงนามรับรองความถูกต้องของข้อมูล (Creswell & Poth, 2016)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัยและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบของรูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตที่บูรณาการหลักพุทธธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก กระบวนการดำเนินงาน และแนวทางการประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ

ผลการศึกษจะถูกนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ (Morse, 2015) โดยคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยและพัฒนา เพื่อศึกษารูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมที่บูรณาการหลักพุทธธรรม โดยใช้แนวทางทฤษฎีฐานรากผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม ATLAS.ti ผลการวิเคราะห์ได้ 61 รหัส และ 279 คำพูดสำคัญ จัดเป็น 7 หมวดหมู่หลัก รวมกลุ่มเป็น 3 อิมหลัก พัฒนาเป็น 4 ทฤษฎี

และนำไปสู่การสร้างรูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยใช้ค่าความยึดมั่นในข้อมูลเชิงประจักษ์ (Groundedness - G) ประกอบการนำเสนอ โดยผลการวิจัยสามารถนำเสนอตามรายวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริต

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษากระบวนการทำงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคมได้รับการอธิบายผ่านมิติที่ 1 ผลกระทบและปรากฏการณ์การทุจริต และมิติที่ 2 กลไกการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทำงานแบบครบวงจรที่เริ่มจากการสร้างความเข้าใจปัญหา ก่อนพัฒนา กลไกการดำเนินงาน

จากมิติที่ 1 ผลกระทบและปรากฏการณ์การทุจริต พบว่าเครือข่ายเริ่มต้นการทำงานจากการทำความเข้าใจปัญหาการทุจริตอย่างลึกซึ้ง โดยให้ความสำคัญกับผลกระทบทางสังคม (G=27) เป็นอันดับแรก และการศึกษากระบวนการทุจริตในพื้นที่ (G=29) เป็นประเด็นหลัก ความเข้าใจนี้นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีการขยายตัวและปรับตัวของผลกระทบการทุจริต ทฤษฎีนี้อธิบายว่าผลกระทบการทุจริตขยายตัวแบบคลื่นกระเพื่อมจากจุดหนึ่งไปยังมิติอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีการเสริมแรงกันของการทุจริตที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในทุกมิติ

จากความเข้าใจปัญหา เครือข่ายจึงพัฒนากลไกการดำเนินงานตามมิติที่ 2 กลไกการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม โดยมีการมีส่วนร่วม (G=90) เป็นหัวใจหลักของการทำงาน ตามด้วยการสร้างความตระหนักรู้ (G=83) การสร้างความร่วมมือ (G=81) และการเฝ้าระวัง (G=68) การวิเคราะห์นี้นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีระบบนิเวศนวัตกรรมเครือข่าย ทฤษฎีนี้อธิบายว่าเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเป็นศูนย์กลาง ระบบสร้างความตระหนักรู้ เครือข่ายความร่วมมือ ระบบเฝ้าระวัง แล็บนวัตกรรม และระบบเรียนรู้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อส่งเสริมการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตของเครือข่ายภาคประชาสังคม

ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมได้รับการอธิบายผ่านมิติที่ 2 กลไกการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม และมิติที่ 3 การสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจแบบองค์รวม โดยเฉพาะจากหมวดหมู่นวัตกรรมและการพัฒนา ซึ่งมีค่าความยึดมั่นสูงสุด (G=829) แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการต่อต้านการทุจริต

การพัฒนานวัตกรรมจากมิติที่ 2 กลไกการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายภาคประชาสังคม มีรากฐานจากการมีส่วนร่วม (G=90) ส่งผลให้เกิดวิธีการใหม่ (G=64) และแนวคิดนวัตกรรม (G=59) ที่หลากหลาย เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาเกม "การ์ดเปิดโปง" และการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับรายงานการทุจริต นวัตกรรมสำคัญที่เกิดขึ้นคือการสร้างเครื่องมือการประเมินความเสี่ยงต่อการทุจริต (G=12)

การพัฒนานวัตกรรมทั้งหมดนี้นำไปสู่วงจรนวัตกรรมทางสังคม 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การระบุปัญหา การพัฒนาแนวทาง การทดลองใช้ การขยายผล และการปรับปรุง

มิติที่ 3 การสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจแบบองค์รวม เสริมมิติการพัฒนานวัตกรรมด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยการสร้างความตระหนักรู้ (G=83) บนฐานหลักธรรม การกระตุ้นจิตสำนึก (G=30) และการนำหิริโอตตปิยะ (G=6) มาประยุกต์ใช้เป็นนวัตกรรมทางจิตใจในการป้องกันการทุจริต การบูรณาการนี้ นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีจิตสำนึกยั่งยืนบนฐานพุทธธรรม ทฤษฎีนี้อธิบายกลไกการสร้างจิตสำนึกในการต่อต้าน

การทุจริต 5 ระดับ ตั้งแต่การปลุกความตระหนักรู้ในตนเอง การเชื่อมโยงกับหลักธรรม การสร้างค่านิยมและความเชื่อ การแปลงเป็นการปฏิบัติ จนถึงการสร้างความยั่งยืนผ่านชุมชน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคม

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างแนวทางการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่เกิดจากการผนวกผลการศึกษาจากทั้ง 3 มิติ ที่ออกมาเป็น 4 ทฤษฎี การวิจัยใช้ทฤษฎีระบบนิเวศการต่อต้านการทุจริตแบบองค์รวมเป็นทฤษฎีหลักในการนำไปสู่การสร้างและพัฒนาแนวทางการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีบูรณาการที่อธิบายการทำงานของระบบต่อต้านการทุจริตในลักษณะครบวงจร ประกอบด้วยโครงสร้าง 3 ชั้น คือ ชั้นพื้นฐานความเข้าใจ ชั้นกลไกการดำเนินงาน และชั้นจิตสำนึกและแรงจูงใจ

การบูรณาการทฤษฎีทั้ง 4 ผ่านทฤษฎีระบบนิเวศการต่อต้านการทุจริตแบบองค์รวม ได้ออกมาเป็นรูปแบบนวัตกรรมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นผลลัพธ์หลักของการวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ต่าง ๆ ได้จริง รูปแบบนวัตกรรมนี้เป็นระบบการทำงานแบบบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาตนเองระดับจุลภาค (Micro) ภายในบุคคลผ่านการสร้างจิตสำนึกบนฐานหลักพุทธธรรม เช่น หิริโอตตปัสสะและการปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์ การพัฒนาระดับมหภาค (Macro) ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผ่านการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วม การเฝ้าระวังอย่างเป็นระบบ การพัฒนานวัตกรรมทางสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือข้ามภาคส่วน และการสร้างระบบนิเวศเครือข่ายที่เข้มแข็ง การดำเนินการของกลุ่มเครือข่าย และเครื่องมือต่าง ๆ ที่พัฒนาทั้งกลุ่มและตนเอง โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นรากฐาน ระบบนี้บูรณาการการทำความเข้าใจปัญหา กลไกการดำเนินงาน การสร้างจิตสำนึก และเครื่องมือปฏิบัติการเข้าด้วยกัน บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรมและการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลัก

รูปแบบนวัตกรรมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมนี้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ฐานรากหลักพุทธธรรม เป็นรากฐานการทำงานที่ประกอบด้วยอริยสัจ 4 เพื่อเข้าใจความจริงของการทุจริต อิทธิบาท 4 เพื่อสร้างกำลังใจในการต่อสู้ และสัปปุริสธรรม 7 เพื่อพัฒนาคุณธรรมของสมาชิกเครือข่าย

องค์ประกอบที่ 2 ชั้นความเข้าใจ เป็นการวิเคราะห์ปัญหาการทุจริตอย่างลึกซึ้ง การประเมินความเสี่ยง และการศึกษารูปแบบการทุจริตในพื้นที่

องค์ประกอบที่ 3 ชั้นกลไกการดำเนินงาน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลัก การสร้างความตระหนักรู้ การพัฒนาความร่วมมือ และการดำเนินงานเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 4 ชั้นจิตสำนึกและแรงจูงใจ เป็นการสร้างจิตสำนึกบนฐานพุทธธรรม การพัฒนาค่านิยมต่อต้านการทุจริต และการสร้างแรงจูงใจที่ยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 5 โครงสร้างเครือข่าย เป็นระบบประสานงานระหว่างสมาชิก การสร้างภาคีเครือข่ายกับองค์กรต่าง ๆ และการจัดการทรัพยากรร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 6 กระบวนการทำงาน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย การระบุปัญหาจากการวิเคราะห์สถานการณ์ การดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยนวัตกรรมต่าง ๆ การเคลื่อนไหวสังคมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง และการติดตามประเมินผลเพื่อการปรับปรุง

รูปแบบนวัตกรรมนี้ยังประกอบด้วยเครื่องมือปฏิบัติการ 5 ประเภท ได้แก่ แบบประเมินความเสี่ยงต่อการทุจริตในระดับพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐาน การจัดทำรายงานการเฝ้าระวังการทุจริต การสื่อสารและรณรงค์สาธารณะ และการติดตามผลการดำเนินงาน

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการดำเนินการตามรูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมนี้ หากมีการประยุกต์ใช้อย่างจริงจังแล้ว จะส่งผลต่อการลดลงของการทุจริตในระดับท้องถิ่นผ่านกลไกการป้องกันและเฝ้าระวังที่เข้มแข็งมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของความโปร่งใสและธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐและภาคเอกชน การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งและมีขีดความสามารถในการต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน และการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่องที่สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อรูปแบบการทุจริตที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผลลัพธ์เหล่านี้จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในระดับพื้นที่และสามารถขยายผลไปสู่การสร้างสังคมที่ปลอดจากการทุจริตในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนารูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมที่บูรณาการหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นผลงานวิจัยเชิงนวัตกรรมที่มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาในหลายมิติ ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงการพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับปรากฏการณ์การทุจริตและการต่อต้านการทุจริตในบริบทสังคมไทย โดยมีความแตกต่างจากงานวิจัยในอดีตที่มุ่งเน้นการต่อต้านการทุจริตในมิติเดียว แต่การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอรูปแบบการทำงานแบบบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาตนเองระดับจุลภาค (Micro) และการพัฒนาระดับมหภาค (Macro) เข้าด้วยกันบนพื้นฐานของหลักพุทธธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมประกอบด้วยทำความเข้าใจปัญหาการทุจริตอย่างลึกซึ้งก่อนพัฒนากลไกการดำเนินงาน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับผลกระทบทางสังคมและการศึกษารูปแบบการทุจริตในพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎี การขยายตัวและปรับตัวของผลกระทบการทุจริต และทฤษฎีระบบนิเวศนวัตกรรมเครือข่าย ทั้งนี้เป็นเพราะการต่อต้านการทุจริตที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการเข้าใจปัญหาอย่างถูกต้องก่อนจึงจะสามารถออกแบบกลไกการทำงานที่เหมาะสมได้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศนวัตกรรมของ Moore (1993) ที่เน้นความสำคัญของการเข้าใจระบบนิเวศก่อนการพัฒนานวัตกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริตในประเทศกำลังพัฒนา ที่พบว่าทำความเข้าใจปัญหาในพื้นที่เป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จ (Khan, 1998; Setiyono & McLeod, 2010) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rothstein (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริตอย่างเป็นระบบ และงานวิจัยของ Persson, Rothstein, & Teorell (2013) ที่เน้นความสำคัญของการสร้างความตระหนักรู้และความร่วมมือเป็นกลไกหลักในการต่อต้านการทุจริต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตเกิดจากการบูรณาการระหว่างกลไกการดำเนินงานของเครือข่ายและการสร้างจิตสำนึกแบบองค์รวม โดยการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลักที่ส่งผลให้เกิดวิธีการใหม่และแนวคิดนวัตกรรมที่หลากหลาย รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือการประเมินความเสี่ยงต่อการทุจริต การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทฤษฎีจิตสำนึกยั่งยืนบนฐานพุทธธรรมที่มี 5 ระดับ ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่ยั่งยืนต้องอาศัยทั้งเครื่องมือเชิงปฏิบัติและการสร้างจิตสำนึกที่ลึกซึ้งควบคู่กันไป ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีนวัตกรรมทางสังคมของ Mulgan (2006, 2019) ที่เน้นความสำคัญ

ของการมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nicholls & Murdock (2011) ที่ศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการทางสังคมในการแก้ปัญหาสังคมที่พบว่าการบูรณาการระหว่างเครื่องมือปฏิบัติและการสร้างจิตสำนึกเป็นกุญแจสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Korten (1990) เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ที่เน้นความสำคัญของการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และงานวิจัยของ Caulier-Grice et al. (2012) ที่ศึกษาวงจรนวัตกรรมทางสังคมที่สอดคล้องกับวงจรนวัตกรรมทางสังคม 5 ขั้นที่พบในการวิจัยนี้ ในมิติพุทธศาสตร์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2538) เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาสังคม และยังพบในแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2546) และพระไพศาล วิสาโลและคณะ (2542) เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสำนึกบนฐานอริยสัจ 4 เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การสร้างแนวทางการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ผ่านการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคมที่บูรณาการหลักพุทธธรรม ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ฐานรากหลักพุทธธรรม ชั้นความเข้าใจ ชั้นกลไกการดำเนินงาน ชั้นจิตสำนึกและแรงจูงใจ โครงสร้างเครือข่าย และกระบวนการทำงาน 4 ขั้นตอน ซึ่งเป็นระบบการทำงานแบบบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการพัฒนาตนเองระดับจุลภาคและระดับมหภาค ทั้งนี้เป็นเพราะการต่อต้านการทุจริตที่มีประสิทธิภาพในระดับพื้นที่ต้องเป็นระบบที่ครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาจิตสำนึกระดับบุคคลและมิติการทำงานเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นรากฐานทางจิตใจที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการต่อต้านการทุจริตแบบบูรณาการของ Klitgaard (1988) ที่เน้นความสำคัญของการผสมผสานระหว่างกลไกการทำงานและการสร้างจิตสำนึก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Johnston (2005) ที่ศึกษาการต่อต้านการทุจริตในระดับท้องถิ่นที่พบว่าการบูรณาการระหว่างการพัฒนาตนเองและการทำงานเป็นระบบเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Uslaner (2008) เกี่ยวกับความสำคัญของการสร้างความไว้วางใจทางสังคมและค่านิยมทางจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริต ซึ่งสอดคล้องกับการใช้หลักพุทธธรรมเป็นรากฐานในการวิจัยนี้ และงานวิจัยของ Sandholtz & Koetzle (2000) ที่ศึกษาปัจจัยทางวัฒนธรรมในการต่อต้านการทุจริตที่พบว่าการบูรณาการคุณค่าทางจิตใจที่เหมาะสมกับบริบทสังคมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ในมิติพุทธศาสตร์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องอย่างมากกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2553) เกี่ยวกับการใช้อริยสัจ 4 และสัปปริยธรรม 7 เป็นรากฐานในการแก้ปัญหาสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม (พระปลัดคมศักดิ์ สติสมปนโน (รุ่งศิริ), 2564; Queen & King, 1996) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Harvey (2000) เกี่ยวกับจริยธรรมทางพุทธศาสนาในการต่อต้านการทุจริต และงานวิจัยของ Sivaraksa (2015) เกี่ยวกับการใช้หิริโอตตปปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม

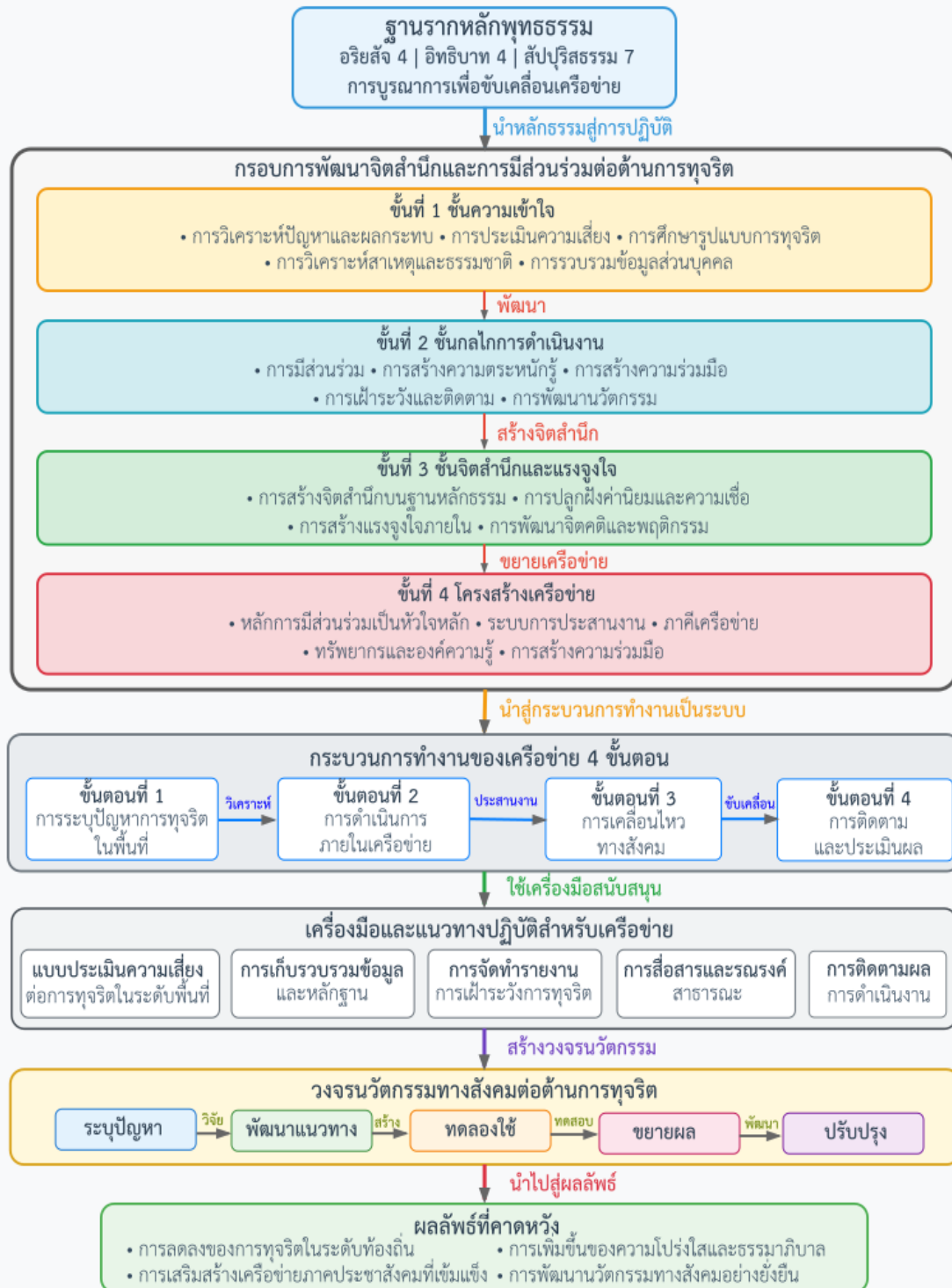
ความแตกต่างที่สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ที่แตกต่างจากงานวิจัยในอดีต คือ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกลไกการต่อต้านการทุจริตสมัยใหม่ ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางความคิดที่ไม่เคยปรากฏในงานวิจัยก่อนหน้านี้ การใช้อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 และสัปปริยธรรม 7 เป็นฐานรากการทำงาน รวมถึงการนำหิริโอตตปปะมาประยุกต์ใช้เป็นนวัตกรรมทางจิตใจ เป็นการสร้างมิติใหม่ในการศึกษาการต่อต้านการทุจริตที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ในขณะที่งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่มุ่งเน้นการใช้เครื่องมือและกลไกการทำงานตามแนวทางตะวันตกเป็นหลัก การวิจัยครั้งนี้จึงมีส่วนสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและการปฏิบัติในการต่อต้านการทุจริตที่คำนึงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและจิตใจของสังคมไทย ความเป็นเอกลักษณ์นี้สอดคล้อง

กับแนวคิดของประเวศ วะสี (2014) เกี่ยวกับการประยุกต์หลักไตรสิกขาในการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม และแนวคิดของ Sivaraksa (2015) เกี่ยวกับพุทธศาสนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบนวัตกรรมกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม

รูปภาพที่ 1 รูปแบบนวัตกรรมกรรมการต่อต้านการทุจริตโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม

รูปแบบนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการต่อต้านการทุจริตของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่นำเสนอในแผนภาพนี้เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีลักษณะเป็นระบบนิเวศการทำงานแบบบูรณาการ โดยมีการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบในลำดับขั้นที่เชื่อมโยงกันตั้งแต่ส่วนบนสุดของแผนภาพลงมาถึงผลลัพธ์สุดท้าย โดยคำอธิบายของรูปภาพที่ 1 มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ฐานรากหลักพุทธธรรม (ส่วนบนสุดของแผนภาพ)

ส่วนบนสุดของรูปแบบนวัตกรรมคือฐานรากหลักพุทธธรรมซึ่งประกอบด้วยอริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 และสัปปริสธรรม 7 องค์ประกอบนี้ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนทั้งระบบ โดยมีลูกศรชี้ลงมายังองค์ประกอบด้านล่าง แสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมเป็นต้นกำเนิดของพลังงานและแรงบันดาลใจในการดำเนินงานทุกระดับ การออกแบบให้หลักพุทธธรรมอยู่ในตำแหน่งสูงสุดสะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างรากฐานทางปรัชญาและจิตวิญญาณเป็นพื้นฐานสำหรับการต่อต้านการทุจริตอย่างยั่งยืน การบูรณาการอริยสัจ 4 ใช้สำหรับการวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหาการทุจริต อิทธิบาท 4 เป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายและสัปปริสธรรม 7 สำหรับการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกเครือข่าย ทำให้เกิดการ "นำหลักธรรมสู่การปฏิบัติ" อย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนที่ 2 กรอบการพัฒนาจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมต่อต้านการทุจริต (ชั้นที่สอง)

การ "นำหลักธรรมสู่การปฏิบัติ" ดังกล่าวนำไปสู่กรอบการพัฒนาจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมต่อต้านการทุจริต 4 ขั้นตอนที่เรียงตัวจากซ้ายไปขวา ประกอบด้วยขั้นที่ 1 ขั้นความเข้าใจซึ่งเป็นการทำความเข้าใจปัญหาและการสร้างความรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นกลไกการดำเนินงานที่เน้นการพัฒนาระบบและกลไกการทำงาน ขั้นที่ 3 ขั้นจิตสำนึกและแรงจูงใจที่มุ่งการสร้างแรงจูงใจภายในและจิตสำนึก และขั้นที่ 4 โครงสร้างเครือข่ายที่เน้นการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การจัดเรียงแบบขั้นบันไดแสดงให้เห็นถึงลำดับการพัฒนาและความเชื่อมโยงกันของแต่ละขั้นตอน โดยมีลูกศรเชื่อมต่อแสดงการไหลของกระบวนการจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง ซึ่งกรอบการพัฒนานี้จะ "นำสู่กระบวนการทำงานเป็นระบบ" ในขั้นถัดไป

ส่วนที่ 3 กระบวนการทำงานของเครือข่าย 4 ขั้นตอน (ชั้นกลาง)

การ "นำสู่กระบวนการทำงานเป็นระบบ" ปรากฏในส่วนกลางของแผนภาพคือกระบวนการทำงานของเครือข่าย 4 ขั้นตอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่ 1 การระบุปัญหาการทุจริตในพื้นที่ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงาน ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการภายในเครือข่ายที่เน้นการประสานงานและดำเนินกิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 การเคลื่อนไหวทางสังคมที่มุ่งการขยายผลสู่สังคมวงกว้าง และขั้นตอนที่ 4 การติดตามและประเมินผลที่เน้นการประเมินและปรับปรุงงาน ลูกศรวงกลมที่เชื่อมต่อขั้นตอนสุดท้ายกลับไปยังขั้นตอนแรกแสดงให้เห็นถึงลักษณะวงจรการทำงานที่ต่อเนื่องและมีการป้อนกลับ กระบวนการทำงานเป็นระบบนี้จำเป็นต้อง "ใช้เครื่องมือสนับสนุน" ในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 4 เครื่องมือและแนวทางปฏิบัติสำหรับเครือข่าย (ชั้นที่สี่)

การ "ใช้เครื่องมือสนับสนุน" ปรากฏในชั้นที่สี่ของแผนภาพคือชุดเครื่องมือและแนวทางปฏิบัติเชิงบูรณาการ 5 ประเภทที่เรียงตัวจากซ้ายไปขวา ประกอบด้วยแบบประเมินความเสี่ยงต่อการทุจริตในระดับพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐาน การจัดทำรายงานการเฝ้าระวังการทุจริต การสื่อสารและรณรงค์สาธารณะ และการติดตามผลการดำเนินงาน เครื่องมือเหล่านี้ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานในทุกชั้นของโมเดล โดยมีการออกแบบให้เชื่อมโยงกับกระบวนการทำงานด้านบน แต่ละเครื่องมือมีความเฉพาะเจาะจงในการตอบสนองต่อความต้องการของกระบวนการต่าง ๆ และการใช้เครื่องมือเหล่านี้จะ "สร้างวงจรนวัตกรรม" ในการพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ 5 วงจรนวัตกรรมทางสังคมต่อการจัดการทุจริต (ขั้นที่ห้า)

การ "สร้างวงจรนวัตกรรม" ปรากฏในส่วนล่างของแผนภาพคือวงจรนวัตกรรมทางสังคมต่อการจัดการทุจริต 5 ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องจากซ้ายไปขวา ประกอบด้วยขั้นตอนระบุปัญหาซึ่งเป็นการวิเคราะห์และระบุปัญหาการทุจริต ขั้นตอนพัฒนาแนวทางที่เน้นการสร้างและออกแบบวิธีการใหม่ ขั้นตอนทดลองใช้ที่มุ่งการนำไปทดสอบในพื้นที่จริง ขั้นตอนขยายผลที่เน้นการเผยแพร่และขยายการใช้งาน และขั้นตอนปรับปรุงที่มุ่งการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง วงจรนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมีลูกศรเชื่อมต่อแสดงการไหลของกระบวนการและการป้อนกลับ ซึ่งวงจรนวัตกรรมนี้จะ "นำไปสู่ผลลัพธ์" ที่เป็นรูปธรรมและวัดผลได้

ส่วนที่ 6 ผลลัพธ์ที่คาดหวัง (ส่วนล่างสุด)

การ "นำไปสู่ผลลัพธ์" ปรากฏในส่วนล่างสุดของแผนภาพคือผลลัพธ์ที่คาดหวัง 4 ประการ ประกอบด้วย การลดลงของการทุจริตในระดับท้องถิ่น การเพิ่มขึ้นของความโปร่งใสและธรรมาภิบาล การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง และการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน การออกแบบแผนภาพในลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลที่ไหลจากบนลงล่าง โดยฐานรากหลักพุทธธรรมส่งพลังงานทางจิตวิญญาณลงมายังทุกชั้นของการดำเนินงาน ในขณะที่กระบวนการต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงและเสริมแรงกันแบบพลวัต

จากแผนภาพจะเห็นจุดสำคัญได้อีกจุด คือ การที่ลูกศรและเส้นเชื่อมต่อของแผนภาพแสดงให้เห็นว่าแผนภาพนี้ไม่ใช่กระบวนการเชิงเส้นตรงเสียทีเดียว แต่เป็นระบบที่มีการป้อนกลับและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงอย่างไม่สิ้นสุด จึงทำให้รูปแบบนวัตกรรมนี้มีคุณค่าในการเป็นแนวทางปฏิบัติที่ครบวงจร อีกทั้งยังสามารถพัฒนาตัวเองต่อไปได้ในอนาคตเพื่อให้เหมาะกับเครือข่ายภาคประชาสังคมในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน โดยเครือข่ายภาคประชาสังคมสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคลผ่านการสร้างจิตสำนึกและค่านิยม พัฒนาองค์กรผ่านการสร้างระบบธรรมาภิบาล และพัฒนาสังคมผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ความเป็นนวัตกรรมของรูปแบบนี้อยู่ที่การผสมภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคนิคการจัดการสมัยใหม่ สร้างทางเลือกใหม่ในการต่อต้านการทุจริตที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

โดยสรุปแล้ว การศึกษานี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นการบูรณาการระหว่างทฤษฎีระบบนิเวศนวัตกรรมเครือข่ายและทฤษฎีจิตสำนึกยั่งยืนบนฐานพุทธธรรม โดยการมีส่วนร่วมเป็นศูนย์กลางได้ส่งผลให้เกิดกระบวนการทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีจุดเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจปัญหาการทุจริตอย่างลึกซึ้ง ผ่านการศึกษาผลกระทบทางสังคมและรูปแบบการทุจริตในพื้นที่ จากนั้นจึงพัฒนาโครงการดำเนินงานที่มีการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจหลัก ร่วมกับการสร้างความตระหนักรู้ การสร้างความร่วมมือ และการเฝ้าระวังการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนานวัตกรรมเหล่านี้ไปสู่การสร้างจิตสำนึกห้ำระดับ ตั้งแต่การปลูกความตระหนักรู้ในตนเอง การเชื่อมโยงกับหลักธรรม การสร้างค่านิยมและความเชื่อ การแปลงเป็นการปฏิบัติ จนถึงการสร้างควมยั่งยืนผ่านชุมชน

รูปแบบนวัตกรรมที่เป็นผลลัพธ์สุดท้ายของการวิจัยนี้มีความเป็นเอกลักษณ์จากการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกลไกการต่อต้านการทุจริตสมัยใหม่ โดยการใช้อริยสัจ 4, อิทธิบาท 4, และสัปปุริสธรรม 7 เป็นฐานรากการทำงาน รวมถึงการนำทริโอดตปปะมาประยุกต์ใช้เป็นนวัตกรรมทางจิตใจ ซึ่งเป็นการสร้างมิติใหม่ในการศึกษาการต่อต้านการทุจริตที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมเกิดขึ้นจากวิธีการใหม่และแนวคิดนวัตกรรมที่หลากหลาย เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาเกมการ์ดเปิดโปง และการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับรายงานการทุจริต พร้อมทั้งเครื่องมือปฏิบัติการห้าประเภท และ

วงจรวัดกรรมทางสังคมห้าขั้น ผลลัพธ์ที่คาดหวังประกอบด้วย การลดลงของการทุจริตในระดับท้องถิ่น การเพิ่มขึ้นของความโปร่งใสและธรรมาภิบาล การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง และการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการต่อต้านการทุจริตในระดับพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษารูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม ด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริตยังขาดความต่อเนื่องและระบบการทำงานที่ชัดเจน ขณะเดียวกันการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการดำเนินงานช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจภายในและความยั่งยืนในการปฏิบัติงาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ (1) สำนักงาน ป.ป.ช. ควรพัฒนารอบนโยบายการส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาสังคมที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเป็นฐานในการสร้างจิตสำนึก (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างกลไกการสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายที่มีความต่อเนื่องและมีระบบการติดตามผลที่ชัดเจน (3) สถาบันการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่ผสมผสานหลักธรรมกับการปฏิบัติงานด้านการต่อต้านการทุจริต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยกระบวนการทำงาน 4 ขั้นตอน และมีการบูรณาการระบบนิเวศนวัตกรรมเครือข่ายที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ส่วน ซึ่งสามารถสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการดำเนินงาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ (1) สำนักงาน ป.ป.ช. ควรพิจารณารูปแบบนวัตกรมไปรวมในยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยเน้นการบูรณาการการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมเป็นหัวใจหลัก (2) หน่วยงานระดับจังหวัดควรพัฒนาระบบการทำงานร่วมกันที่มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับลักษณะการทำงานของแต่ละภาคส่วน (3) องค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมควรนำทฤษฎีระบบนิเวศนวัตกรรมเครือข่ายไปใช้ในการออกแบบโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างความเชื่อมโยงและความยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะการใช้เกมการ์ดเปิดโปงและระบบประเมินความเสี่ยงแบบให้คะแนน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ (1) สำนักงาน ป.ป.ช. และหน่วยงานภาครัฐควรนำนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นไปปรับใช้ในการดำเนินงานตามภารกิจ โดยปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ (2) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติควรสนับสนุนงบประมาณสำหรับการขยายผลและพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบดิจิทัล (3) กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมการนำเครื่องมือการเรียนรู้ไปใช้ในระบบการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกตั้งแต่วัยเด็ก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของนวัตกรรมการต่อต้านการทุจริตในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการปรับใช้ในจังหวัดที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

รวมถึงการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำไปใช้และการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงให้เหมาะสมกับแต่ละบริบท

2.2 การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของการต่อต้านการทุจริต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแอปพลิเคชันมือถือสำหรับการประเมินความเสี่ยง ระบบปัญญาประดิษฐ์สำหรับการวิเคราะห์ความผิดปกติ และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่บูรณาการเกมและเทคโนโลยีความจริงเสมือนและเทคโนโลยีความจริงเสริม (Virtual Reality and Augmented Reality Technologies: VR/AR) เพื่อตอบสนองพฤติกรรมการเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่

2.3 การศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้รูปแบบนวัตกรรมต่อต้านการทุจริตต่อการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกและพฤติกรรมของประชาชน รวมถึงผลกระทบต่อการรับรู้การทุจริตในพื้นที่และความยั่งยืนของการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ในระยะยาว

บรรณานุกรม

- ประเวศ วะสี. (2014). *พุทธธรรมกับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน จำกัด.
- พรเทพ จันทรนิภ. (2558). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย. *Kasem Bundit Journal*, 16(1), 87–101.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2546). *วาทะธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปาเจรา.
- พระปลัดคมศักดิ์ สติสมปนโน (รุ่งศิริ). (2564). พุทธศาสนิกชน: มองชีวิตและสังคมด้วยความว่าง (บทวิจารณ์หนังสือ Buddhadasa Bhikkhu: Life and Society Through the Natural Eyes of Voidness, โดย สันติกโร, แปลโดย ชัยยศ จิรพฤกษ์ภิญโญ). *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 359–364.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2553). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล, ส.ศิวรักษ์, ประเวศ วะสี และวีระ สมบูรณ์. (2542). *พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21: ปาฐกถาครบรอบ 60 ปี พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลดคิมทอง.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1–90.
- รัตนา ชินบุตรานนท์, ณฐา วัฒนพรพรหม และรุ่งรวี วัฒนพรพรหม. (2568). การบูรณาการศีล สมมติ ปัญญา กับหลัก SDGs เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 14(2), 263–277.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2564). *คู่มือสนับสนุนการขับเคลื่อนเครือข่าย STRONG-องค์กรพอเพียงต้านทุจริต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2567). *สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. นนทบุรี: สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2568, จาก <https://www.nacc.go.th/categorydetail/2018083118464593/20240321105035>
- อภิชาติ พานสุวรรณ & พระมหาบุญรอด มหาวิโร (สืบทอง). (2564). ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการ. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(8), 479–492.
- Anheier, H. K., Toepler, S., & List, R. A. (2010). *International encyclopedia of civil society*. Springer.
- Bhikkhu, S. (1996). *Buddhadasa Bhikkhu: Life and society through the natural eyes of voidness*.
- Christopher S. Queen and Sallie B. King. (1996) *Engaged Buddhism: Buddhist Liberation Movements in Asia*. State University of New York Press.
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2014). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. SAGE Publications.
- Caulier-Grice, J., Davies, A., Patrick, R., & Norman, W. (2012). *Defining social innovation*. The Young Foundation. Social Innovation Overview: A deliverable of the project: “The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe” (TEPSIE). European Commission–7th Framework Programme, Brussels: European Commission, DG Research.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. SAGE Publications.
- Friese, S. (2019). *Qualitative Data Analysis with ATLAS.ti*. SAGE Publications.
- Hart, C. (2018). *Doing a Literature Review: Releasing the Research Imagination*. SAGE Publications.
- Harvey, P. (2000). *An Introduction to Buddhist Ethics: Foundations, Values and Issues*. Cambridge University Press.
- Johnston, M. (2005). *Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy*. Cambridge University Press.
- Khan, M. H. (1998). *The role of civil society and patron-client networks in the analysis of corruption*. Corruption and integrity improvement initiatives in developing countries. Paris: OECD.
- Klitgaard, R. (1988). *Controlling Corruption*. University of California Press.
- Korten, D. C. (1990). *Getting to the 21st Century: Voluntary Action and the Global Agenda*. Lynne Rienner Publishers.
- Moore, J. F. (1993). Predators and prey: A new ecology of competition. *Harvard Business Review*, 71(3), 75–86.
- Morse, J. M. (2015). Critical analysis of strategies for determining rigor in qualitative inquiry. *Qualitative health research*, 25(9), 1212–1222.

- Mulgan, G. (2006). *The process of social innovation*. innovations, 1(2), 145–162.
- Mulgan, G. (2019). *Social Innovation: How Societies Find the Power to Change*. Policy Press.
- Nicholls, A., & Murdock, A. (2011). *Social innovation: Blurring boundaries to reconfigure markets*. London: Springer.
- Patton, M. Q. (2023). *Qualitative Research & Evaluation Methods: Integrating Theory and Practice*. SAGE Publications.
- Persson, A., Rothstein, B., & Teorell, J. (2013). Why Anticorruption Reforms Fail—Systemic Corruption as a Collective Action Problem. *Governance*, 26(3), 449–471. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2012.01604.x>
- Rothstein, B. (2011). *The Quality of Government: Corruption, Social Trust, and Inequality in International Perspective*. University of Chicago Press.
- Saldana, J. (2025). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. SAGE Publications.
- Sandholtz, W., & Koetzle, W. (2000). Accounting for Corruption: Economic Structure, Democracy, and Trade. *International Studies Quarterly*, 44(1), 31–50. JSTOR.
- Scientific Software Development GmbH. (2025). *ATLAS.ti Web (version 9.19.1)*. From <https://atlasti.com>
- Setiyono, B., & McLeod, R. H. (2010). Civil society organisations' contribution to the anti-corruption movement in Indonesia. *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, 46(3), 347–370.
- Sivaraksa, S. (2015). *Conflict, Culture, Change: Engaged Buddhism in a Globalizing World*. Wisdom Publications.
- Transparency International. (2023, January 31). *2022 Corruption Perceptions Index: Explore the results*. Retrieved 22, November 2023, From <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2023). *The Sustainable Development Goals report 2023: Special edition*. New York: United Nations. <https://doi.org/10.18356/9789210024914>
- Uslaner, E. M. (2008). *Corruption, Inequality, and the Rule of Law: The Bulging Pocket Makes the Easy Life*. Cambridge University Press.